

Heemkring Berchem vzw

Driemaandelijks tijdschrift Heemtenberg:

Voorjaar 2018 | jaargang 27 - nummer 130-131

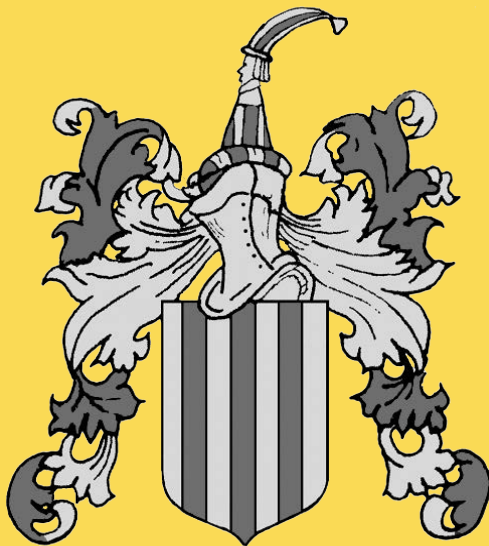
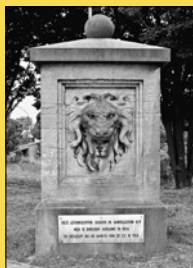

PB-PP

BELGIE(N) - BELGIQUE

Heemtenberg 130-131

© 23/07/2018 - Drukwerkvoorbereiding en lay-out door Paul Gysen

Verantwoordelijke uitgever: Paul Gysen

Auwersstraat 34 - 2600 Berchem

Afgiftekantoor: Berchem 1 - P. 206435

Heemtenberg

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw

Erevoorzitter René Goossens†

RAAD VAN BESTUUR

Voorzitter Paul Gysen
Financieel beheer Josée De Cock
Secretaris Walter Gysen
Raadsleden: Hugo Belmans, Marc Kelders, Chris Van der Snickt, Liliane Voorspoels.

Redactie Heemtenberg: Walter Gysen, Chris Van der Snickt, Paul Gysen
Tel. 03 230 17 51 | Tel. 03 292 51 15
heemtenberg@heemkringberchem.be

Lay-out: Paul Gysen | dtp@heemkringberchem.be

Secretariaat: Auwersstraat 34, 2600 Berchem | info@heemkringberchem.be
Internet: www.heemkringberchem.be
Facebook: www.facebook.com/heemkringberchem

Financieel beheer: Josée De Cock - tel. 03 230 17 51 | finbeheer@heemkringberchem.be

LIDGELDEN of STEUN AAN ONZE KRING

Familiaal lidmaatschap: € 15,00 per jaar

Steunend lid: € 20,00 per jaar

Erelid vanaf: € 35,00 per jaar

Bankrekening: IBAN BE53 0680 7122 0053

op naam van Heemkring Berchem vzw

Zoldermuseum "Schaliënhoeve"

Rooiplein 6, 2600 Berchem (Domein Park West | linkergebouw)

open elke 2de en 4de zondag van de maand | 14.00 tot 17.00 uur

Groepsbezoek en afspraak mogelijk - voor info 03 292 51 15

e-mail: museumbeheer@heemkringberchem.be

Noot van de redactie:

Elke auteur blijft verantwoordelijk voor zijn eigen tekst.

Voorjaar 2018

Jg. 27 - nr. 130-131

Inhoudstafel

Contactgegevens	pag. 2
Inhoudstafel	pag. 3
Heemkringleven	
➤ Voorwoord	pag. 4
➤ Projecten en activiteiten	pag. 4
➤ Toekomstige activiteiten en projecten	pag. 6
➤ Hernieuwing ledenabonnementen 2018	pag. 7
➤ Facebookgroep "Berchem van Weleer"	pag. 8
➤ AVG of GDPR? Verbeterde privacy, ook bij uw heemkring	pag. 9
➤ Gezocht: M/V/X met een passie voor lokale geschiedenis	pag. 19
Museumnieuws	
➤ Nieuwe aanwinsten voor onze collectie	pag. 16
➤ Open Monumentendag 2018 Tripel 30	pag. 37
Groote Oorlog	
➤ "De Groote Oorlog" - geschiedkundig (deel 11)	pag. 21
Ons Heem	
➤ Wereldkampioen Jean "Jan" Walschaerts	pag. 26
➤ De pelgrimskunst van Frans Peeters te Berchem	pag. 29
➤ Een 'nieuwe' vlag voor Sint-Joanna	pag. 35

Heemkringleven

Voorwoord

Waarschijnlijk heeft u zich intussen reeds afgevraagd waar uw leden-magazine Heemtenberg gebleven is... Het is deze maal een dubbel nummer geworden.

Dat u deze nu pas in juni 2018 bezorgd krijgt, wil daarom niet zeggen dat we die ganse tijd hebben stilgezeten. Verre van zelfs, het is eerder al een heel druk en intensief werkjaar geweest. Hierdoor hebben we besloten om de samenstelling van Heemtenberg te verschuiven in de planning. Aan welke projecten we intussen hebben gewerkt leest u hieronder bij projecten en activiteiten.

Ook onze heemkundige museumcollectie is aangegroeid met heel wat nieuwe mooie stukken. Een hartelijke dank voor de mensen die ons deze bezorgden!!

Projecten en Activiteiten 2018

Eind 2017 werden we gecontacteerd door het Nationaal Geografisch Instituut (NGI) om rond de tafel te zitten om de Berchemse toponiemen of plaatsnamen te updaten naar de meest hedendaagse gebruikte benaming van de wijk of plaats in Berchem.

Na een grondige voorbereiding met historische en hedendaagse kaarten naast de Berchemse straatnamenlijst waarbij we gebruik maakten van zowel digitale als analoge versies op papier, stond op donderdag 11 januari 2018 een werkvergadering met de bestuursleden op het programma die gevolgd werd door een overlegvergadering op vrijdag 12 januari 2018 met een vertegenwoordiger van het NGI.

Hierbij hebben we onder andere “De Leeuwerik” terug een plaats op de kaart kunnen geven. Deze verdwenen wijk lag aan het huidige gedeelte tussen Koninklijkelaan, Hof ter Schrieck en de Antwerpse Ring.

Ook kwamen we tot de vaststelling dat hetgeen men nu “Het Pulhof” noemt eerder een verzamelnaam geworden is voor verscheidene toponiemen in Berchem. Zo ligt het eigenlijke Pulhof aan de kant van de Grotesteeweg en Fruithoflaan terwijl het grootste gedeelte van hetgeen we in de volksmond “het Pulhof” noemen, aan de overzijde van de Grotesteeweg ligt.

Ook “de Septen” (Fruithoflaan en omgeving van Agfa-Gevaert), Ruytenburg en “de Leeuwerik” waren zo van de toponiemenkaart verdwenen.

In de maand februari zijn we gestart met de registratie en inventarisatie van onze museumcollectie in functie van de hernieuwing van onze erkenning als Actief Heemmuseum door Heemkunde Gouw Antwerpen.

In een zelf ontworpen en geautomatiseerde databank registreren we elk stuk van de museale collectie door er digitale foto's van te maken (registratie). Daarna slaan we deze op in de databank voorzien van een volledige beschrijving en alle beschikbare informatie over het museumstuk (inventarisatie).

Terwijl we met dit intensieve werk bezig waren, ontvingen we van het district het verzoek om aan enkele projecten mee te werken.

Omdat het belang van het “Berchemse heem” primeert boven de erkenning als “Actief Heemmuseum” hebben we besloten de hernieuwing ervan nog even uit te stellen zodat we onze handen vrij hadden om hieraan onze volledige aandacht te geven.

Zo hebben we meegewerkt aan een educatief project rond het “Brialmont-park”, de omgeving binnen de driehoek Berchem Station, Sint-Willibrorduskerk en Brilschans.

Op 16 juni 2018 stelde het district Berchem dit als “belevingspakket Park Brialmont” voor. Met dit pakket laat het district Berchem bezoekers kennismaken met de troeven van het toekomstige Park Brialmont: natuurlijke rijkdom en waardevol erfgoed. De deelnemers wagen zich met het spelpakket aan fictieve spelen van de vroegere geniesoldaten van Brilschans. Het spelpakket kun je ontlennen bij de Berchemse jeugddienst, Lange Pastoorstraat 28 te Berchem.

Tijdens de Dag van de Zorg op zondag 18 maart 2018 waren we aanwezig met een infostand tijdens de officiële opening van Woonzorgcentrum Sint Anna/Ruytenburg van het Zorgbedrijf Antwerpen op de Floraliënlaan 400 te Berchem.

Op 5 en 6 mei 2018 konden de bezoekers van het Kunstenplein tussen de Hoge Weg en Bibliotheek De Poort in de Willem Van Laarstraat genieten van 10 exclusieve foto's uit onze collectie die voor de gelegenheid op een groot formaat van 100 cm op 140 cm waren afgedrukt.

Zondag 22 april 2018 waren we tussen 10 en 17 uur open tijdens de jaarlijkse Erfgoeddag met als thema “Kiezen” waarbij in onze tentoonstelling “Berchem buiten de Wallen”, de omgeving van De Veldekens, Rooi, Pulhof

en Fruithof zowel vroeger als nu in de kijker stonden. Deze tentoonstelling werd opgezet naar aanleiding van de Erfgoedwandeling 2018 “Berchem buiten de wallen” die ingewandeld werd op zondag 27 mei 2018.

Eveneens voor deze tentoonstelling en voor ons archief maakten we rond de Veldekens, Rooi en Pulhof een fotoreportage gedurende een 4-tal dagen.

Ook onze website werd gerestyled naar een moderne look die aan de huidige Responsive Design-eisen voldoet. Hierdoor past de website zich automatisch aan naargelang de grootte van het scherm waarop de website getoond wordt. Zo behoudt de website zijn look zowel op een desktop computer als op een tablet en smartphone. Ook werd een chatfunctie ingebouwd en eveneens geüpdated naar de voorziene AVG- of GDPR-verplichtingen. ☐

Toekomstige activiteiten en projecten

Intussen zijn we gestart met een aantal andere projecten die al een tijdje in onze ideeënbuis zaten te wachten.

Wat staat er nog op onze planning voor 2018-2019:

- Vanaf 1 september 2018 voorzien we een nieuwe vaste tentoonstelling waarin we terugkeren naar het “Berchem van Weleer”, zo ongeveer een eeuw geleden waarbij we locatiefoto's zowel vroeger als nu zullen tonen. Zo kunt u kennismaken met de Brialmontomwalling met poorten en kazernes, de Leeuwerik, het Rooi en het Pulhof, en te veel om op te noemen.
- **Open Monumentendag op zondag 9 september 2018 - 10 tot 17.30 uur**
- Er komt een meer uitgebreide website en Facebookpagina voor ons museum waarbij we extra aandacht besteden aan onze collectiestukken. Deze kunt u online terugvinden op **www.zoldermuseum.be** en op Facebook als **Heemkundig Zoldermuseum Schaliënhoeve Berchem** of **@zoldermuseumberchem**.
- Ontsluiting van onze collectie, archief en fotoarchief via onze online beeldbank “Berchem van Weleer”. Meer hierover zodra deze actief online beschikbaar is.
- Herziene uitgave van reeds uitverkochte brochures en publicaties.
- Erfgoedwandelingen voorzien van een uitgebreid fotoarchief.

Interesse om aan onze projecten mee te werken? Contacteer ons op 03 292 51 15 (vanaf 14.00 uur) of op museum@heemkringberchem.be ☐

Hernieuwing ledenabonnementen 2018

Een nieuw werkjaar is begonnen en kende voor onze medewerkers reeds een drukke start vol projecten en activiteiten. Een aantal van onze trouwe leden hebben intussen reeds hun lidmaatschap voor 2018 hernieuwd en we danken hen dan ook van harte voor hun jaarlijkse steun.

Mocht u uw ledenabonnement nog niet vernieuwd hebben, geven we u hierbij de kans dit te doen voor het werkjaar 2018. De tarieven voor het werkjaar 2018 zijn ongewijzigd gebleven.

U hebt als abonnee de keuze uit volgende mogelijkheden:

Familiaal lidgeld	15,00 euro
Steunend lidgeld	20,00 euro
Erelid	vanaf 35,00 euro

U kunt het bedrag van uw keuze overmaken op onze bankrekening **IBAN BE53 0680 7122 0053 van Heemkring Berchem vzw met vermelding Lidgeld 2018**. Ook kunt u gebruik maken van bijgevoegd overschrijvingsformulier.

Als lid krijgt u **gratis toegang tot ons Heemkundig Zoldermuseum Schaliënhoeve** en ontvangt u **4 maal per jaar ons heemkundig magazine Heemtenberg** thuis in de brievenbus.

Wenst u nog meer informatie, dan kunt u steeds contact opnemen met **Josée De Cock**, financieel beheerder, op het nummer **03 230 17 51** of via **finbeheer@heemkringberchem.be**.

Dankzij uw lidmaatschap houden we ons magazine Heemtenberg én ons heemkundig museum in tekst en beeld over het “**Berchem van Weleer**” levendig. Alvast bedankt voor uw eventuele bijdrage! ☐

Facebookgroep “Berchem van Weleer”

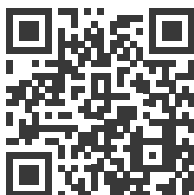
Op 1 januari 2018 hebben op Facebook de groep “Berchem van Weleer” opgestart. De groepsleden kunnen er foto's van het Berchem van vroeger plaatsen. Zowel archieffoto's, familiefoto's, postkaarten en allerlei zijn hier welkom. Dat onze officiële fotoarchiefgroep wel degelijk in de smaak valt bewijzen de cijfers: maar liefst meer dan 800 leden en meer dan 700 foto's! Zeker de moeite om lid te worden: facebook.com/groups/HK.Berchem

Berchem van Weleer

officiële beeldarchiefgroep
van Heemkring Berchem vzw op Facebook

🌐 www.berchemvanweleer.be
📘 facebook.com/groups/HK.Berchem
✉ info@berchemvanweleer.be
🐦 @HKBerchem

Teksten Heemtenberg

Hebt u nog oude foto's, een leuk verhaal Berchems verhaal, wilt u een bijdrage leveren of hebt u een interessant artikel over ons geliefde Berchem? Teksten zijn altijd welkom bij onze redactie:

Heemtenberg - Auwersstraat 34, 2600 Berchem

Telefoon: 03 292 51 15 of 03 230 17 51

**e-mail: heemtenberg@heemkringberchem.be of
dtp@heemkringberchem.be**

**De redactie voor Heemtenberg 132 wordt afgesloten op
vrijdag 14 september 2018.** ☐

AVG of GDPR?

Verbeterde privacy, ook bij uw heemkring

Wat is AVG of GDPR? De AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming of in het Engels, GDPR: General Data Protection Regulation) is een geheel van Europese regels om de burger te beschermen rond gebruik van persoonsgegevens. De wet is een herziening van de 'Data Protection Directive', de Europese wetgeving uit 1995.

De GDPR is in werking sinds 24 mei 2016. Ze is van toepassing vanaf 25 mei 2018. Organisaties hadden dus de tijd tot die datum om zich in regel te stellen.

Vanaf 25 mei 2018 moet je bij een controle of betwisting actief kunnen aantonen dat je volgens de nieuwe wetgeving handelt.

Elke organisatie, ook vzw's en feitelijke verenigingen die persoonsgegevens gebruiken, opslaan of verwerken, vallen onder de regelgeving en moeten zich in orde stellen. Zelfs als je organisatie geen enkel winstdoel nastreeft of geen enkele commerciële ingesteldheid heeft.

- De regelgeving geldt voor zowel de commerciële als de niet-commerciële sector.
- De regelgeving is niet van toepassing als je gegevens uitsluitend gebruikt voor persoonlijk of huiselijk gebruik.
- De regelgeving is niet van toepassing als je de persoonsgegevens alleen maar afleest van een papieren drager en die drager nadien niet bijhoudt maar weggooit, vernietigt of teruggeeft aan de eigenaar.
- Elke organisatie, zowel vzw's als feitelijke verenigingen, moet vanaf 25 mei 2018 in regel zijn met de GDPR verordening. De GDPR is ontwikkeld om de persoonsgegevens van individuen te beschermen en is eigenlijk gewoon een aanpassing van de vroegere privacywetgeving.

De GDPR is dus ook van toepassing op het lokale verenigingsleven. Het is ook logisch dat elke organisatie de privacy van zijn leden, deelnemers,... respecteert.

AVG of GDPR in het kort

- Bescherming van persoonlijke data van de Europese burger
- Maatregelen tegen hackers en datalekken
- In voege op 25 mei 2018
- Procedure voor dataverzameling en -opslag van persoonlijke gegevens
- Toestemming vragen om gegevens te verzamelen en gebruiken
- Individueel heeft het recht om 'vergeten te worden'
- Verhoogde security maatregelen zijn nodig
- Datalek moet u kunnen melden binnen 72 uur
- De Nationale Autoriteiten kunnen boetes toepassen
- In grote organisaties moet een DPO (Data Protection Officer) aangesteld worden.

Heemkring Berchem vzw en AVG/GDPR

Welke gegevens van u worden bij ons geregistreerd? Voor onze leden-administratie beschikken we over volgende gegevens van onze leden: uw naam, uw volledig adres en uitzonderlijk een e-mailadres, telefoon en/of mobiel nummer.

Deze gegevens worden versleuteld bijgehouden en op geen enkele wijze aan derden doorgegeven.

Ook worden uw gegevens slechts bijgehouden voor archiveringsdoel-einden gedurende een periode van 5 jaar.

U kunt uw gegevens altijd inkijken na simpel contact via:

- ons telefoonnummer 03 292 51 15
- via ons e-mailadres gegevensbescherming@heemkringberchem.be.

Voor vragen of meer info kunt u hiervoor op hetzelfde telefoonnummer en e-mailadres terecht bij Paul Gysen.

Digitale nieuwsbrief en website

Omdat we (nog) niet met een elektronische verzendlijst of digitale versie van Heemtenberg werken, hoeft u zich alvast geen zorgen te maken over de digitale verwerking van uw gegevens online.

Zodra we hiermee zouden starten, als bijkomend aanbod, zullen we u hiervan zeker vroeg genoeg inlichten.

Ook onze website werd intussen aangepast om te voldoen aan de AVG/GDPR richtlijnen. Voor meer informatie over ons privacybeleid en cookie-beleid van onze vernieuwde website kunt u terecht op www.heemkringberchem.be en kies in het menu: "Over ons".

AVG/GDPR Privacyverklaring

Zoals we hiervoor reeds aanhaalden, zijn we als vereniging, verplicht een privacyverklaring. We hebben dan ook de verplichting deze kenbaar te maken en beschikbaar te stellen voor al onze leden.

Omdat niet iedereen over een computer beschikt of op het internet kan surfen, plaatsen we deze hieronder.

Privacyverklaring Heemkring Berchem vzw

Versie 25 mei 2018 – update 15/06/2018

Heemkring Berchem vzw hecht veel waarde aan de bescherming van uw persoonsgegevens (en dat uw privacy wordt gerespecteerd). In deze privacyverklaring willen we heldere en transparante informatie geven over hoe wij omgaan met persoonsgegevens. Wij doen er alles aan om uw privacy te waarborgen en gaan daarom zorgvuldig om met uw persoonsgegevens. Heemkring Berchem vzw houdt zich in alle gevallen aan de toepasselijke wet- en regelgeving, waaronder de Algemene Verordening Gegevensbescherming, de Europese verordening nr. 2016/679 van 27 april 2016.

Dit brengt met zich mee dat wij in ieder geval:

- uw persoonsgegevens verwerken in overeenstemming met het doel waarvoor deze zijn verstrekt, deze doelen en type persoonsgegevens zijn beschreven in deze privacyverklaring;
- verwerking van uw persoonsgegevens beperkt is tot enkel die gegevens welke minimaal nodig zijn voor de doeleinden waarvoor ze worden verwerkt;
- vragen om uw uitdrukkelijke toestemming als wij deze nodig hebben voor de verwerking van uw persoonsgegevens;
- passende technische en organisatorische maatregelen hebben genomen zodat de beveiliging van uw persoonsgegevens gewaarborgd is;

- geen persoonsgegevens doorgeven aan andere partijen, tenzij dit nodig is voor uitvoering van de doeleinden waarvoor ze zijn verstrekt;
- op de hoogte zijn van uw rechten omtrent uw persoonsgegevens, u hierop willen wijzen en deze ten volle respecteren.

Heemkring Berchem vzw is verantwoordelijk voor de verwerking van uw persoonsgegevens.

Indien u na het doornemen van onze privacyverklaring vragen heeft hierover of contact met ons wenst op te nemen kan dit via onderstaande contactgegevens:

Heemkring Berchem vzw
 Auwersstraat 34
 2600 Berchem
 e-mail: gegevensbescherming@heemkringberchem.be
 Telefoon : 03 292 51 15

Waarom verwerken wij uw persoonsgegevens?

Uw persoonsgegevens worden door Heemkring Berchem vzw verwerkt ten behoeve van de uitvoering van onze missie:

Heemkring Berchem vzw is een vereniging die het bewaren, bestuderen, bekend maken en doen waarderen van het heem, de oudheidkunde, de geschiedenis en de volkskunde in al zijn aspecten tot doel heeft.

Om de missie tot uitvoering te brengen worden de persoonsgegevens verzameld en verwerkt voor volgende doeleinden:

- om te kunnen deelnemen aan de activiteiten van Heemkring Berchem vzw;
- het versturen van uitnodigingen en publicaties zoals Heemtenberg.

Voor de bovenstaande doelstellingen kunnen wij de volgende persoonsgegevens van u vragen:

- persoonlijke identiteitsgegevens: (naam, voornaam, adres, telefoonnummer, e-mail, rekeningnummer, foto).

We gebruiken de verzamelde gegevens alleen voor de doeleinden waarvoor we de gegevens hebben verkregen, bijvoorbeeld voor uw lidmaatschap van onze heemkring.

Er kunnen foto- of camerabeelden genomen worden als u deelneemt aan onze activiteiten. Indien u niet gefotografeerd of gefilmd wil worden dient u ons dit schriftelijk mee te delen voor de aanvang van een activiteit. De verworven beelden worden enkel in het kader van promotie en communicatie van de werking van Heemkring Berchem vzw verwerkt. De verworven beelden worden nooit zonder voorafgaande toestemming aan derde partijen verstrekt.

De verwerking van de persoonsgegevens door Heemkring Berchem vzw gebeurt op basis van volgende wettelijke basis:

- om een contract met u uit te voeren dat afgesloten wordt met wederzijdse toestemming
- voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van Heemkring Berchem vzw, waarbij deze belangen met uw grondrechten en fundamentele vrijheden worden afgewogen
- in specifieke gevallen, met uw toestemming, als gevolg van een specifiek en ondubbelzinnig verzoek, voorafgegaan door duidelijke en begrijpelijke informatie; deze toestemming kan op elk moment in overeenstemming met de wet ingetrokken worden
- in het kader van het algemeen belang, in overeenstemming met art. 89, met oog op het bewaren, ontsluiten... van persoonsgegevens vanuit een waarde voor het 'algemeen belang'.

Verstrekking aan derden

De gegevens die u aan ons geeft kunnen wij aan derde partijen verstrekken indien dit noodzakelijk is voor uitvoering van de hierboven beschreven doeleinden.

Zo kunnen wij indien nodig, gebruik maken van een derde partij voor:

- het verzorgen van ICT-infrastructuur;
- het verzorgen (en verspreiden) van nieuwsbrieven, uitnodigingen en publicaties (bv. Bpost voor de verzending van ons tijdschrift Heemtenberg).

Wij geven nooit persoonsgegevens door aan andere partijen waarmee we geen verwerkersovereenkomst hebben afgesloten.

Met deze partijen (verwerkers) maken wij hierin uiteraard de nodige afspraken om de beveiliging van uw persoonsgegevens te waarborgen.

Verder zullen wij de door u verstrekte gegevens niet aan derden doorgeven, tenzij dit wettelijk verplicht en toegestaan is.

Tevens kunnen wij persoonsgegevens delen met derden indien u ons hier toestemming voor geeft. U heeft het recht deze toestemming te allen tijde in te trekken, zonder dat dit afbreuk doet aan de rechtmatigheid van de verwerking voor de intrekking daarvan.

Bewaartermijn

Heemkring Berchem vzw bewaart persoonsgegevens niet langer dan noodzakelijk voor het doel waarvoor deze zijn verstrekt dan wel op grond van de wet is vereist. Persoonsgegevens die geen meerwaarde bieden in het kader van archivering van het verenigingsleven voor het algemeen belang worden niet langer dan 5 jaar bewaard.

Beveiliging van de gegevens

Wij hebben passende technische en organisatorische maatregelen genomen om uw persoonsgegevens te beschermen tegen onrechtmatige verwerking, zo hebben we

bijvoorbeeld de volgende maatregelen genomen:

- alle personen die namens Heemkring Berchem vzw van uw gegevens kennis kunnen nemen zijn gehouden aan geheimhouding daarvan;
- we hanteren een gebruikersnaam en wachtwoordbeleid op al onze systemen;
- we pseudonimiseren en zorgen voor de encryptie van persoonsgegevens als daar aanleiding toe is;
- we maken back-ups van de persoonsgegevens om deze te kunnen herstellen bij fysieke of technische incidenten;
- we testen en evalueren regelmatig onze maatregelen;
- onze medewerkers zijn geïnformeerd over het belang van de bescherming van persoonsgegevens.

Uw rechten omtrent uw gegevens

U heeft recht op inzage en recht op correctie of verwijdering van de persoonsgegeven welke wij van u ontvangen hebben. Bovenaan deze privacyverklaring staat hoe je contact met ons kan opnemen.

Tevens kunt u bezwaar maken tegen de verwerking van uw persoonsgegevens (of een deel hiervan) door ons of door een van onze verwerkers. Ook heeft u het recht om de door u verstrekte gegevens door ons te laten overdragen aan uzelf of in opdracht van u direct aan een andere partij. Wij kunnen u vragen om u te legitimeren voordat wij gehoor kunnen geven aan voornoemde verzoeken.

Klachten

Mocht u een klacht hebben over de verwerking van uw persoonsgegevens dan vragen wij u hierover direct contact met ons op te nemen.

U heeft altijd het recht een klacht in te dienen bij de Privacycommissie, dit is de toezichthoudende autoriteit op het gebied van privacybescherming.

Wijziging privacyverklaring

Heemkring Berchem vzw kan zijn privacyverklaring wijzigen. Van deze wijziging zullen we in dat geval een aankondiging doen op onze website www.heemkringberchem.be.

Nieuwe aanwinsten voor onze collectie

Relicten V-2 inslag op 17 november 1944

Op 17 november 1944 omstreeks 11.22 uur viel een V-2-raket neer in de Ferdinand Coosemansstraat op het Sint-Joanna Instituut. Deze sloeg in ter hoogte van de keuken van het klooster. Bij de ramp lieten 33 mensen het leven, 31 Zusters Annonciaden, de huishoudster en de hovenier.

Bij veranderingswerken aan de speelplaats van de heropgebouwde school einde mei 2018, werden tot nu toe, verschillende vondsten gedaan die uit de keuken kwamen. Zo vond men een heel aantal kookpotten (waarvan 3 in mekaar passende potten die nu in mekaar verwrongen zitten), een vergiet, een manuele graanmolen, een kleine weegschaal, een aantal intacte lege flessen en zelfs een intacte volle fles levertraan.

Dankzij de goede zorgen van de Zusters Annonciaden en vooral Zuster Jo Baeckelmans en onze medewerker Philippe Huijghebaert hebben deze relictten hun weg gevonden naar ons Heemkundig Zoldermuseum en zullen binnenkort een speciale plaats krijgen in ons museum.

Volgende editie krijgt u hierover meer informatie.

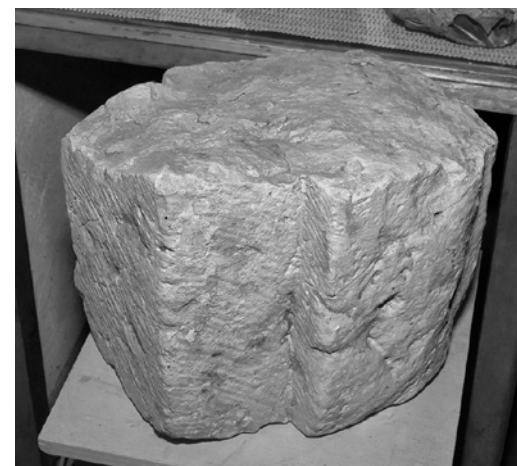
De eerste vondst: bovenaan zie je de 3 ineengewrongelde potten, het deksel van een koffiepote (midden), een vergiet (linksboven) en een emmer (linksonder).

Op de bovenstaande foto ziet u de vondst van juli 2018, enkele al dan niet geëmailleerde teilen, de manuele graanmolen en een hoge pot.

Hoeksteen Geniekazerne

In februari 2018 kregen we van ons trouw lid en medewerker Nikolay Holthoff een hoeksteen van de Geniekazerne die aan de Uitbreidingstraat lag tussen de Berchemse Poort en de Mechelse Poort, ter hoogte van respectievelijk de huidige Patriottenstraat en Willem Van Laarstraat. Op de site van de voormalige Geniekazerne staat tegenwoordig Freinetschool 'De kRing'.

Afbraak Statribunes Ludo Coeckstadion

In mei 2018 startte de afbraak van de oude statribunes van het Ludo Coeckstadion, beter bekend als het Berchem Sport Stadion. Deze tribunes dateerden van bij de bouw van het stadion in 1928-1929 en waren na 90 jaar aan vervanging toe.

De archivaris van de Archieven van Berchem Sport, Karl Böhrer, de voorzitter van de oud-spelers Eddy Crocaerts en Algemeen voorzitter Karel Van Daele zorgden ervoor dat enkele arduinen hoekstenen van de trappen én een paal met stuk reling van de afgebroken statribunes binnenkort in ons museum mogen prijken. □

De uitgehouwde hoekstenen van de trappen van de overdekte statribune.

Bovenstuk van de steunpaal met reling van de overdekte statribune.

Gezocht: M/V/X met een passie voor lokale geschiedenis

Vacatures voor vrijwilligers

Heb je een voorliefde, passie of interesse voor de Berchemse geschiedenis? Kun je af en toe wat tijd vrijmaken? Dan ben jij misschien de M/V/X die ons nieuwe teamlid wordt!

Kruip je graag in oude boeken en archieven? Schrijf je graag zelf historische teksten over Berchems heden en verleden? Ben je graag bezig met oude foto's, (glas)negatieven, documenten en hun registratie? Kun je overweg met een computer en/of scanner? Ben je handig met internet en sociale media? Werk je graag mee aan de zorg en het beheer van onze collectie of werk je liever aan de digitale ontsluiting van onze collectie en archief? Heb je nieuwe ideeën of tips voor onze werking?

Wil je meewerken aan de digitale toekomst van onze vereniging en collectie? Interview je graag mensen? Met jouw kennis, vaardigheden en talenten kun jij ons beslist helpen!

Onze heemkring biedt je een opleiding en begeleiding met het nodige materiaal en kennis om zelfstandig te kunnen werken binnen jouw beschikbare tijd.

Interesse? Aarzel dan niet en contacteer ons via e-mail op vacature@heemkringberchem.be of op het nummer **03 292 51 15**. Je vindt ons ook **elke 2de en 4de zondag van de maand van 14 tot 17 uur** in ons Heemkundig Zoldermuseum "Schaliënhoeve" op het **Rooiplein 6 te 2600 Berchem** (Restaurant-Brasserie Park West | Linkergebouw).

BERCHEM BUITEN DE WALLEN

22 APRIL - 31 AUGUSTUS 2018

Open elke 2e en 4e zondag van de maand | 14 tot 17 uur

Toegangsprijs: Volwassene (18+): € 2 | 12-18 jaar & 65+: € 1,50 | 6-12 jaar: € 1,00
-6 jaar en heemkringleden: gratis | Groepsbezoek en afspraak mogelijk.

Heemkundig Zoldermuseum "Schaliënhoeve"

Rooiplein 6 | 2600 Berchem
(Domein Park West - linkergebouw)
info: tel. 03 292 51 15
museum@heemkringberchem.be

Erfgoedwandeling district Berchem "Berchem buiten de wallen" Zondag 27 mei 2018

met gratis bezoek aan het Zoldermuseum

In samenwerking
met:

Bezoek ons ook via Erfgoedapp.be

www.heemkringberchem.be

f/heemkringberchem

Groote Oorlog

"De Groote Oorlog" - geschiedkundig (deel 11)

door Walter Gysen

De val van de vesting Antwerpen

In deel 10 schreven we reeds dat het woord "*vesting*" voor Antwerpen fel overdreven was. In de zomer van 1914 was van de meeste buitenste fortengordel enkel de ruwbouw afgewerkt. Van geschutskoepels was nog geen sprake. Het geschut besteld bij de firma Krupp in Duitsland, dat reeds enkele jaren voordien besteld was, werd nog niet geleverd om de één of andere onduidelijke reden. De verdere afwerking van de forten zoals bekabeling voor telefoon en elektriciteit worden nog uitgevoerd. De toenmalige minister van oorlog Charles de Broqueville deelt aan de militaire gouverneur van het nationale bolwerk Antwerpen mee dat de verdere uitvoering van de werken aan de vesting om budgettaire redenen zullen uitgesteld worden tot 1919. We schrijven juni 1914.

Geen enkel fort van de buitenste ring is volledig afgewerkt. Overal ontbreekt meestal het belangrijkste deel: de bepantsering, de geschutskoepel, de beschermring waarin de koepel moest draaien enz.

De commandanten van de verschillende forten gingen dan maar over tot knutselwerk met het materiaal dat voorhanden was. Zo werd het fort van Walem van elektrische stroom voorzien door een opgevorderde kermis-carroussel en het fort van Sint-Katelijne-Waver via een stoomtractor gekoppeld aan een dynamo.

De vestingtroepen worden omgevormd tot eenheden op oorlogsvoet en uiteraard ook versterkt met opgeroepen klassen. Oefeningen met kanonnen, positietrainingen, verdediging met geweer en bajonet. Zij zijn niet enkel verbonden aan één enkel fort, maar aan het ganse bolwerk; dus ook de verdediging van de stroken tussen de forten onderling.

Het geschut is erg verouderd en onvoldoende. Er zijn slechts 384 mobiele kanonnen van verschillende kalibers van 57 tot 120 mm. waarvan sommige nog dateren van 1862.

September 1914 - Belgische vestingartillerie op de vestingswallen aan de Sint-Willibrorduskerk (Berchem-Kerk).

De verdedigers moeten een vrij schootsveld krijgen van 1200 meter. Daarom moet over die afstand te meten voor elk fort, elke loopgraaf, alle huizen, bomen, kerken en andere obstakels verdwijnen.

Hiervoor wordt de genie ingeschakeld bijgestaan door vrijwilligers en opgevoerde arbeiders.

Dichter bij de stad dient de grote omwalling, de Brialmontgordel, terug in de vroegere toestand hersteld te worden.

De kanonnen uit 1862 worden teruggeplaatst. De doorsteken worden dichtgemaakt en het verkeer moet terug door de oude stadspoorten worden geleid. De forten worden bemand en ook de ruimte tussen de forten voorzien van loopgraven en prikkeldraad.

Ook hier wordt een vrij schootsveld ingesteld. Villa's, hoeven worden afgebroken of platgebrand, bossen en boomgaarden omgehakt. Onder de bruggen worden springladingen aangebracht en op sommige plaatsen worden mijnevelden gelegd. Primitieve diepe valkuilen met aangescherpte boomstammen verticaal erin aangebracht.

Om een vlotte verbinding te maken met de Linkerscheldeoever wordt een vlotbrug gelegd van het Steenplein naar Sint-Anna. Dit gebeurt met binnenschepen en schoeners, die naast mekaar gelegd worden. Op de dekken van deze boten wordt een brug gelegd, die stevig genoeg is om ook voertuigen te dragen. In het midden is er mogelijkheid om schepen op de Schelde door te laten varen. Later wordt er nog een tweede brug aangelegd ter hoogte van de gemeente Hemiksem naar de gemeente Burcht.

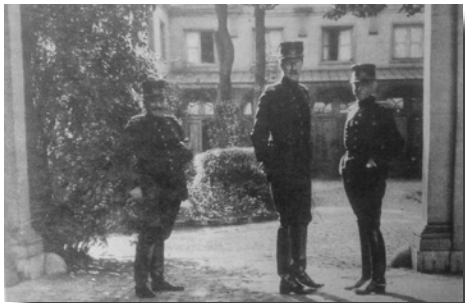
September 1914 - De pontonbrug over de Schelde met zicht op het Kursaal aan het Vlaams Hoofd op Linkeroever.

Al wat bruikbaar is voor de verdediging van de stad wordt door de militaire overheid opgeëist.

In de eerste plaats alle motorvoertuigen, brandstoffen, banden, auto-onderdelen. De auto's werden grijs geschilderd en voorzien van de letters "S.M." (Service Militaire). Ze werden nu gebruikt voor het vervoer van gewonden, munitie, wapens en levensmiddelen.

Het was de bedoeling om de vesting Antwerpen te laten bevoorraden via de Schelde. Maar de Scheldemonding ligt op Nederlands grondgebied. Vermits Nederland in 1914 neutraal was, en het verdrag van Londen in 1839 dat de scheepvaart op de Schelde regelde, bepaalde dat de haven van Antwerpen uitsluitend voor handel mocht worden gebruikt en wordt de Scheldemonding reeds op 5 augustus 1914 afgesloten voor militair vervoer.

De Antwerpse bevolking wordt ook niet op de hoogte gehouden van het verloop van de oorlog. De kranten zowel Vlaamse als Franse worden gecontroleerd door de overheid en diegenen die iets anders durven publiceren, krijgen verscheidingsverbod. Ze mogen enkel goed nieuws geven. Soldaten die na de val van de Luikse forten ontsnapten en door de Duitse linies Antwerpen bereikten worden in de cel opgesloten omdat de Antwerpenaar maar niet zou vernemen dat de Duitsers Luik veroverden.

Augustus 1914 - Koning Albert I op het Koninklijk Paleis op de Meir met de generaals Jungbluth en Hanoteau.

De werkelijke toestand kan echter niet lang blijven duren. Op 20 augustus 1914 krijgt het veldleger bevel om zich terug te trekken naar het nationale bolwerk Antwerpen. In de late avond van 17 augustus 1914 betreft de koninklijke familie het paleis op de Meir.

De regering en de overheidsdiensten volgen samen met hun archieven. De ministeries vinden een onderkomen in het Koninklijk

Atheneum, behalve het ministerie van Oorlog dat de Stadsfeestzaal bezet. De Kamer van Volksvertegenwoordigers vergadert in de opera en de Senaat in de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS). De Generale Staf bezet het Gouvernementspaleis op de Schoenmarkt.

Zoals in deel 10 beschreven lanceerde het veldleger op 25 en 26 augustus 1914 een uitval vanuit Antwerpen richting Leuven en op 9 september 1914 een tweede uitval. Dit bracht de rechtervleugel van het Duitse aanvalsplan in gevaar. Bovendien konden de Duitsers zich geen versterkte vesting in de rug waaruit aanvalspogingen konden gebeuren, veroorloven. Het Duitse hoofdkwartier gaf dan ook bevel aan generaal Hans von Beseler om de vesting Antwerpen ten val te brengen.

Von Beseler vergadert met zijn staf in Brussel om een plan te bedenken en lessen te trekken uit de strijd om de forten van Luik. Om het ganse bolwerk te omsingelen beschikt hij niet over voldoende manschappen, bovendien wil hij zo weinig mogelijk bloedvergieten. Een stormloop moet gedekt zijn door voldoende artilleriesteun.

Na een studie van de vesting Antwerpen besluit von Beseler de zuidoostelijke fortengordel aan te pakken en zijn aanval te richten op de forten van Walem, Sint-Katelijne-Waver, Koningshooikt en Lier.

Eens die forten veroverd kan hij zijn aanval richten op Antwerpen. Hij is ervan overtuigd dat het Belgisch leger Antwerpen tot het uiterste zal verdedigen en zich tenslotte zal moeten overgeven.

Ondertussen wordt de streek tussen Bornem en Lier in detail op kaart gebracht door de Duitsers. De eenheden voor de aanval op Antwerpen worden eveneens in september 1914 samengebracht. Het zijn meestal reserve eenheden vermits de elitetroepen naar de Franse linies gezonden worden. Toch krijgt van Beseler 150000 man onder zijn bevel.

Daar hij enkel beschikt over een zootje reservetroepen moet van Beseler beroep doen op artilleriesteun en laat daarvoor zware artilleriestukken aanrukken. Naast kleinere stukken van 100, 130, 150 mm ook stukken van 210 mm maar ook zwaardere stukken als 305 mm Škodakanonnen om te eindigen met vier stuks KMK (Kurze Marine Kanone) beter bekend als “Dikke Bertha”.

Dit kanon had een bereik van 10 km en kon een projectiel afschieten van een gewicht van meer dan 800 kg, gevuld met springstof dat met een snelheid van 1000 km/uur zijn doel trof. De terugslag van dit kanon was bij elk schot zo hevig dat het zich enkele meter in de grond boorde. Daarom moest het op een betonnen plaat geplaatst worden.

Op 9 september wordt besloten om Antwerpen via artilleriebeschieting in te nemen en op 27 september zijn alle artilleriestellingen ingenomen. Dus voldoende tijd om betonnen platen te gieten en te laten uisdrogen.

De Duitse artillerie wordt buiten het bereik van de Belgische kanonnen geplaatst en ook de plaats van de Duitse troepen worden verborgen gehouden door kleine schermutselingen over het ganse front. Op 27 september voeren de Duitsers een infanterieaanval uit en moeten de Belgen zich op bevel van generaal Deguise zich terugtrekken dicht bij de buitenste fortengordel. Die avond zijn de Duitsers klaar voor de ultieme aanval op de vesting Antwerpen. □

Geraadpleegde werken:

Thomas G. Maes, *Antwerpen 1914 - Bolwerk van België tijdens de eerste wereldoorlog met De Val van Antwerpen door Jozef Muls*, Uitgeverij Houtekiet 2013.

Wereldkampioen Jean “Jan” Walschaerts Uit de herinneringen van Rik Blom

Op 19 mei 1943 werd in het gezin Walschaerts een jongen geboren. Hij kreeg de naam “Jan” mee om door het leven te gaan. Zijn ouders kweekten snijbloemen en verkochten die zondags aan de Sint-Willibrorduskerk en op markten. Zij woonden toen in de Coremansstraat waar toen nog een hoevetje stond en enkele serres. Dat heeft nadien plaats moeten maken voor de ring. Vader Walschaerts is dan verhuisd naar het “Rooi”. Aan een beekje waar Gevaert zijn afval in loosde en waar veel mensen slijk uit de beek schepten omdat daar nog afval van zilver in te vinden was. Dit zilver werd gebruikt in de gevoelige filmlaag om de beeldvorming te bekomen. Gevaert heeft dan filters geplaatst nog voor het water in de beek terecht kwam.

Jan is bij ons, in de Chiro, gekomen in 1955. Ik kwam juist terug van mijn legerdienst. Ik was toen in de Chiro en speelde gitaar samen met mijn leiders Louis Peeters, Jan Reymer en de gebroeders Van de Castele. Ook Jan Walschaerts, net zoals zo veel andere jongens, wenste dat te kunnen.

Jan mocht van zijn vader een gitaar kopen. Dus vader en zoon op weg om een gitaar te gaan kopen. Maar onderweg in de Uitbreidingsstraat en de Willem Van Laarstraat moesten zij stoppen voor een wielerskoers die daar passeerde. En terwijl zij daar in de auto zaten en die renners met volle snelheid voorbij fietsten zei vader Walschaerts tegen Jan: “Ge moogt kiezen, een gitaar of een koersfiets”. Jan moest daar niet lang over nadenken. Fietsen kon hij al en gitaar moest hij nog leren. Dus: hij koos voor de fiets. De benen had hij er ook voor. Ik herinner mij nog dat we met de Chiro op fietstocht reden naar Bergen op Zoom. Eén van onze Chirojongens (Walter Bosmans) kon niet fietsen. Hij had schrik op een fiets. Ik heb dan voor een tandem gezorgd met Jan aan het stuur en alles was in orde. Walter heeft zijn schrik overwonnen en dank zij Jan kan hij fietsen.

Jan nam een andere wending. Niet dat hij de Chiro vaarwel zei, want dat waren zijn vrienden. Hij sloot zich aan bij een wielersclub in Hoboken, bij Sooi Cools op de Sint-Bernardsesteenweg tegenover de Don Boscoschool. Hij reed al rap in de prijzen bij de nieuwelingen en klom op naar de liefhebbers. Zo werd hij geselecteerd voor de wereldkampioenschappen in Rocourt als

Gesigneerde fotokaart van
Wereldkampioen Jean Walschaerts
(Collectie Heemkring Berchem)

reserve. Zijn manager regelde alles voor hem.

In elke selectie won hij en zo moest hij uitkomen tegen de Engelsman Porter in de discipline achtervolging. En ja hoor, hij won en werd wereldkampioen.

Hij werd op alle koersen gevraagd en gevierd en verdiende een goede cent. Jan wou voor zichzelf een auto kopen. Zijn manager zou dat allemaal regelen, Jan moest alleen maar betalen. Zo reed Jan de discipline achter dernies. Daar won hij zilver met de tweede plaats.

Maar alles heeft een schaduwzijde. Hij moest in Engeland tegen die Porter rijden. Wanneer hij won kreeg hij 6000 Frank maar als hij verloor, door even op het gras te

komen, kreeg hij 12000 Frank. Dat heb ik zelf gelezen in een brief die vader Walschaerts mij liet zien en waar vader en Jan niet mee akkoord gingen.

Het jaar daarop reed Jan in Antwerpen, in het Sportpaleis, achter dernies. Zijn gangmaker was een zekere Van den Bos. Zij reden tegen de Nederlander Outkerk. In de tweede ronde riep Jan tegen zijn gangmaker, die achter Outkerk bleef rijden “Vooruit!! Vooruit !!” en omdat zijn gangmaker niet vlugger reed is Jan achter die gangmaker achter uit gekomen,

De pelgrimskunst van Frans Peeters te Berchem

door Hugo Lambrechts-Augustijns

In de Europese kunst en de literatuur tussen de jaren 1905 en 1940 was het expressionisme een stroming waarbij de kunstenaar zijn gevoelens en zijn ervaringen voor de waarnemer tracht uit te drukken door een zekere vervorming van de werkelijkheid. De subjectieve beleving staat voor alles centraal. Bij de schilderkunst wordt gesproken over 'deformaties' of het gebruik van 'verkeerde' kleuren en vormen. Bij de literatuur is het equivalent het aantasten van het klassieke vers. In de Nederlandse literatuur zet men zich af tegen de 'Tachtigers' en in Vlaanderen tegen het tijdschrift 'Van Nu en Straks'. Expressionistische architectuur was individualistisch en schuwde in vele opzichten esthetische dogma's. Ze tendeeert eerder naar het

Binnenaanzicht van de kapel van het Sint-Mariagasthuis

gotische dan het klassieke, maar de abstracte vormtaal maakte komaf met de neogotische kitsch. Het beton bood ongekende toepassingsmogelijkheden.

De katholieke kunstenaarsvereniging 'De Pelgrim' wilde in de 2de helft van de jaren twintig gestalte geven aan een krachtige en uitgezuiverde religiositeit. Met de stichting in 1924 wensten schrijver en schilder Felix Timmermans (1886-1947), literatuurspecialist Ernest Van der Hallen (1898-1948) en architect Flor Van Reeth (1884-1975) het Vlaamseatholicisme te vernieuwen. Hun kunstpraktijk

hem voorbij gestoken en ook voorbij Outkerk gefietst en zijn rechterhand opgestoken. Heel het Sportpaleis stond recht en applaudiseerde maar Jan werd gediskwalificeerd want hij had niet achter zijn gangmaker mogen achter uit komen. Nadien vernam Jan dat zijn gangmaker was omgekocht door Outkerk zijn vrienden.

Dit was één van Jan zijn laatste wapenfeiten. Hij heeft nog wel zelf een nieuwe Taunus-auto gekocht die hij 2000 Frank minder betaalde dan de eerste auto.

Ondertussen is Jan gelukkig getrouwd met een lieve verpleegster en heeft vier flinke zonen. Hij is naar Wilrijk met zijn bloemen, zijn kerstbomen en zijn serres verhuisd. Daar is hij nog gevierd en woont nu in Alken.

Hij houdt zich nu bezig met het kweken van ezels. □

Op deze foto ziet men Jan in zijn regenboogtrui met de wereldbeker in zijn hand, samen met zijn Chirovrienden Herbert Reyntjens, Julien Hermans, Albert Goos', Wilfried Van Camp, Jos Roumans en Marc Van Camp. (Collectie Rik Blom)

stond in het teken van een religieuze authenticiteit. De naam ‘pelgrim’ refereerde naar een basismotief van de door Pelgrimskunstenaars bewonderde en door Léonce Reypens gepromote veertiende-eeuwse mysticus Jan van Ruusbroec. Schrijven was een poging om vat te krijgen op dromen en verlangens en kon daarom worden vergeleken met een pelgrimstocht van een reële naar een bovennatuurlijke wereld.¹ De Pelgrimskunstenaars waren de ‘nieuwe Jeruzalemgangers’. In hun brieven spraken de Pelgrimskunstenaars elkaar aan met ‘Pelgrimsbroeder’ en sloten af met ‘Pelgrimsgroeten’. De ‘Dietsche Warande en Belfort’ gebruikte vanaf 1926 als titelplaat een krachtige expressionistische tekening van Eugene Yoors met een profetische figuur, gehuld in een pelgrimsmantel en op de mouw prijkte een Sint-Jacobsschelp. De kunstenaars poneerden zich als reizigers op weg naar een omlijnd ideaal: zij waren uitverkorenen op weg naar het beloofde land.²

De Berchemse architect Frans Peeters (Berchem 1896 – Berchem 1942) was geen officieel lid van de Pelgrimsbeweging, maar al zijn kerken en kapellen ademen zo enorm deze bouwstijl uit, dat we hem al een Pelgrimskunstenaar mogen omschrijven. Frans Peeters was een goede vriend van Flor Van Reeth en Jef Huygh, twee van de vijf Pelgrimsarchitecten.³ Kunstenaars die bevriend waren met Pelgrims werden dan ook als Pelgrim beschouwd, hoewel zij het in feite nooit waren.⁴

Tijdens de Eerste Wereldoorlog beëindigde Frans Peeters zijn middelbare studies aan het Sint-Stanislascollège. Hij ging aan de slag als bediende bij een havenbedrijf. Door zelfstudie en vorming bij de Berchemse architect Jan De Vroey (bouwheer van het Sint-Annarustoord te Berchem) bekwaamde hij zich tot jonge kunstenaar.

1 AMVC, E 242: Handschrift Karel Elebaers, “*Jan van Ruusbroec, de godsdienstige letterkundige*”, blad 3.

2 Rajesh Heynickx, *Pelgrimskunst*, passim.

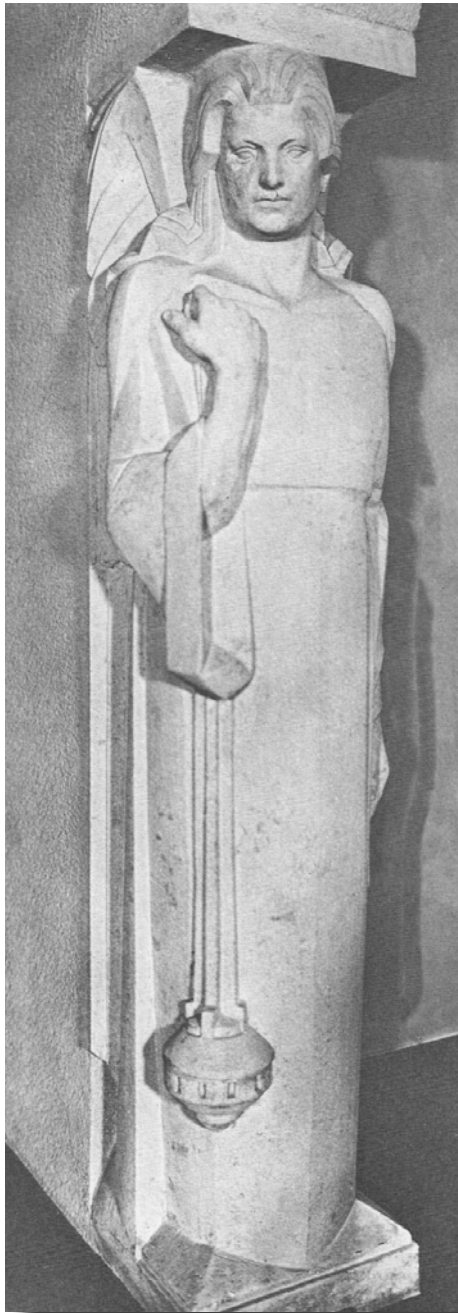
3 Bron: ODIS, de databank voor de studie van intermediaire structuren in de 19de en 20ste eeuw.

4 Julien Van Remoortere, *De plastische kunst in de Pelgrimsbeweging*, p. 152.

Kapel van het Mariagasthuis te Berchem (Herman Peeters, 1985)

Hij volgde lessen aan de Berchemse academie, waar hij later docent en in 1936 directeur werd. In 1922 woonde hij in de Vredestraat nr. 70, nadien in de Generaal Lemanstraat nr. 100 (1927) en tenslotte vanaf 1937 in de Ruytenburgstraat nr. 32. Door het oorlogsgeweld hadden veel gebouwen schade opgelopen en in de periode 1923 tot 1942 kreeg Frans veel bouw- en herstelopdrachten voor kerken en kapellen. Waarschijnlijk heeft de aanbeveling van zijn oom Kanunnik J. F. Peeters (1856-1930), toen deken van Sint-Willibrordus te Antwerpen, invloed gehad bij zijn eerste opdracht om een kapel te bouwen aan de katholieke Normaalschool te Antwerpen.

De beelden links en rechts van het altaar.

In Berchem ontwierp Frans Peeters de huiskapel voor de zusters en zieken in het Mariagasthuis dat sinds 1988 omgevormd werd tot Rust- en Verzorgingstehuis Sint-Maria, gelegen tussen de Vredestraat, Uitbreidingsstraat, Anjelierstraat en Meibloemstraat, samen met het ovalen plein ervoor en de omringende straten opgenomen in een stedenbouwkundig ontwerp.

Zoon Herman Peeters schrijft in een werk over zijn vader: *“Gezin en godsdienst mogen niet als twee afzonderlijke grootheden worden beschouwd. Het gezin is de bakermat waar geloof en hoop moeten groeien. Waar gezinnen het fundament uitmaken van een samenleving, waar men in de stilte van een gebed God kan ontmoeten, daar zal de gelovige gemeenschap ook huizen van samenkomst weten te bouwen”*.⁵

Dit zal het credo van Frans Peeters geweest zijn in zijn beroeps- en familiaal leven. Hij was de vader van priester Herman Peeters, die zijn eremis opdroeg in Onze-Lieve-Vrouw Middelaars op 28 juli 1950, van Godelieve Peeters die in 1948 de VKSJ-groep Strijdeburch oprichtte en nu trappisten-zuster is te Brecht, van Emiel Peeters (1927-1988) broeder-missionaris bij de Witte Paters, van Willy Peeters (1924-1944) overleden als gewestleider van KSA, en van Lucia, Lutgart, Frieda, Lieve, Lea en Rita Peeters.

We vermelden enkele bijzondere projecten uit het oeuvre van Frans Peeters: Hij was de ontwerper van de kapel en studielokalen in het klooster van de Witte Paters te Boechout, de Eeuwfeestkapel en de voorbouw van het Klein Seminarie te Hoogstraten, verbouwing en uitbreiding van het historisch kasteeldomein de Blauwe Toren te Jabbeke, de decanale kerk Sint-Jan-Evangelist te Wilrijk, het Rust- en Verzorgingstehuis Sint-Maria te Berchem, de parochiekerk Heilig Hart te Kalmthout, de parochiehuizen te Berchem en Boechout, pastorieën o.a. te Haacht, de bouw van villa's te Brasschaat en Wilrijk, scholen op de Luchtbal en Huldenberg en appartementsgebouwen te Antwerpen.

⁵ Herman Peeters, *Frans Peeters, architect*.

Zoon Herman vermeldt in zijn boek tevens het fraaie Onze-Lieve-Vrouw-altaar in de Sint-Hubertuskerk te Berchem.

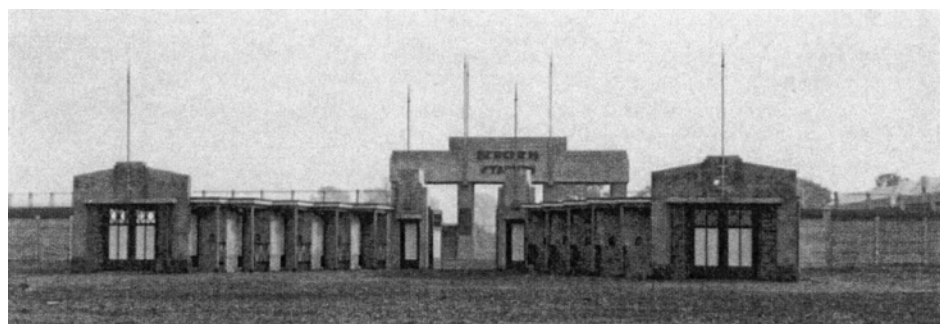

Dankwoord

Ik dank dochter Rita Peeters die mij inzage gaf van het boek van haar broer Herman, over hun vader. □

Bibliografie:

- Barbier, Wiebke, *Jos Ritzen (1896-1961), architect: zijn kerkelijk oeuvre in theorie en praktijk*, Masterproef aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen aan de Universiteit van Gent, academiejaar 2014-2015.
- Govaerts, Jo, *De Verrijzeniskerk. Een kerkproject van Flor Van Reeth en Eugene Yoors*, in: Kadoc Nieuwsbrief, 2016/4, Leuven, pp. 8-13.
- Heynicks, Rajesh, 1910-1940. *Religie en Moderniteit. Pelgrimkunst*, Leuven, 2008.
- Nuyens, J.A., *De Pelgrimsbeweging*, in: Ter Waarheid, jg. 1, nr. 3, pp. 73-76.
- Peeters, Herman, *Frans Peeters, architect. Kerkelijke bouwkunst 1928-1942*, s.l., 1985.
- Van Remoortere, Julien, *De plastische kunst in de Pelgrimsbeweging, in: Vlaanderen*, jg. 19 (1970), p. 152 e.v..

Frans Peeters tekende samen met Egide Van der Paal de plannen voor de bouw van het Berchem Sport Stadion (1927-1929). Hier ziet u de loketten met daarachter de monumentale poort die binnenkort hopelijk gerestaureerd kan worden.

Een 'nieuwe' vlag voor Sint-Joanna

door Philippe Huijghebaert

In Heemtenberg nr. 124, lente 2016, verscheen een artikel over twee vlaggen van het Sint-Joannainstituut die in de school werden terug gevonden, de ene met de datum 1931, de andere met de datum 1939.

Recentelijk dook nog een derde vlag op, nu met de datum 1950. Over die laatste vlag gaat dit artikel.

De vlag is ongeveer 1,55 m op 1,55 meter groot (excl. de franjes) en is in minder goede staat. Onderaan rechts is er een scheur en op verschillende plaatsen begint de stof te vergaan.

Op een blauwe achtergrond wijst Maria met het kindje Jesus op de arm naar het 'nieuwe' gebouw in de Ferdinand Coosemansstraat. Aan haar voeten staat het schild van Berchem en liggen er witte en rode rozen. De rode roos symboliseert het geloof (of de martelaarsdood, het bloed van de martelaar), de witte roos de reinheid.

De vlag is aan de vier zijden afgeboord met een wit-gele band, de pauselijke kleuren.

De tekst boven- en onderaan vermeldt: Sint Joanna Instituut - 1848 Berchem 1950.

1848 is het stichtingsjaar van het Sint-Joannainstituut door de Zusters Annonciaden in Berchem, oorspronkelijk op de Fierkensdijk bij de Sint-Willibrorduskerk, maar afgebroken bij de aanleg van de Brialmontomwalling.

In 1865 verhuizen ze naar hun nieuwe school in de Bakkersstraat, thans Ferdinand Coosemansstraat. Dat gebouw wordt echter op 17 november 1944 quasi volledig vernield door een V2-bom.

1950 is dan het jaar waarin 'het gloednieuwe Sint-Joannagebouw' in gebruik werd genomen.

We veronderstellen dat de vlag ter gelegenheid van de opening van het nieuw gebouw in de Ferdinand Coosemansstraat werd gemaakt.

Wie hier meer informatie kan over bezorgen is erg welkom!

De vlag wordt zoals de andere gedeponneerd bij KADOC in Leuven, waar het grootste gedeelte van het archief van de zusters zich bevindt. De plaatsingslijst is raadpleegbaar via het internet:

<https://kadoc.kuleuven.be/db/inv/1434.pdf>

In de gebouwen van het vroegere Sint-Joanna zijn thans de basisschool De Schatkist en de secundaire school Campus Sint-Willebrord gevestigd. □

Open Monumentendag 2018 | Tripel 30

Om de dertigste verjaardag van Open Monumentendag extra feestelijk te maken, stellen we u dit jaar een exclusief feestbier voor: **de Tripel 30!**

- ◆ Patrick Haselaars (Remise 56 | www.remise56.be) brouwt een unieke variant van zijn *Remise Tripel*.
- ◆ Naar aanleiding van de 30ste verjaardag van Open Monumentendag, wordt deze tripel '**Tripel 30**' gedoopt.
- ◆ De Tripel 30 is een blond bier.
- ◆ Het geheime recept bevat enkele erfgoedelementen.

De erfgoedelementen in Tripel 30

Tripel 30 – het feestbier waarmee we toosten op de dertigste editie van Open Monumentendag – krijgt een geheel eigen recept. Een aantal historische ingrediënten zorgen ervoor dat dit lekkere bier erfgoed in zich meedraagt.

In de 'storting' (de grondstoffen) zullen we naast het klassieke gerst ook met oudere, ietwat vergeten graansoorten werken: spelt en rogge. Deze werden vroeger wel vaker gebruikt om bier te maken. In de loop der tijden geraakten beide graansoorten in onbruik ten voordele van gerst, dat zich brouwtechnisch gemakkelijker laat omzetten in bier.

Spelt wordt beschouwd als een primitievere variant van onze hedendaagse tarwesoorsoorten. Tot aan de Middeleeuwen was spelt één van de belangrijkste graangewassen in Europa. Nadien werd spelt verdrongen door gewone tarwe.

Rogge is nog zo'n graansoort die vroeger alom gekend was, maar die meer en meer verloren ging. Wanneer gebruikt voor het brouwen van bier, geeft rogge een droge kruidige toets. Het gebruik van rogge in bier ging verloren omdat rogge na een paar slechte oogsten bij voorkeur ingezet werd voor het bakken van brood. Rogge werd in bier vervangen door gerst of andere granen.

Als 'kruid' wordt tegenwoordig in zowat alle bieren voornamelijk hop gebruikt. Dat was vroeger wel anders: toen werden de bieren gekruid met 'gruyt' of 'gruut'. Gruut was een kruidenmengsel – en de mengeling werd door de 'gruuthuusen' angstvallig geheim gehouden omdat ze zo bepalend was voor de smaak van het bier. Ook de houdbaarheid van het bier werd deels door de gruit bepaald. Naast een klassieke hopping krijgt Tripel 30 een specifieke gruit-kruiding.

Gruit werd vanaf de 14de eeuw stilaan verdrongen door hop, en van de 15de tot de 18de eeuw was Vlaanderen dé hopstreek van Europa. Nadien kwam de hopteelt in Vlaanderen meer en meer onder druk te staan. Een aantal jaren geleden was er van de glorierijke hopvelden nog weinig te speuren. De laatste jaren zien we echter een toegenomen aandacht voor specifieke hopsoorten in bier, en ook de Belgische hop doet het weer goed. Als ode aan de rijke geschiedenis van de hopteelt in België gebruiken we daarom ook Belgische hop in het bier.

Door beide types van 'kruiding' samen in een bier te gebruiken, en door gerstemout samen te gebruiken met enkele 'vergeten' granen, brengen we heden en verleden samen in het bier... een beetje symbolisch toch?

Kom het bier proeven tijdens Open Monumentendag en geniet er thuis verder van!!

We verkopen Tripel 30 aan de officiële verkoopprijs van € 3,00 per flesje.

Feest mee en steun onze heemkring!!

Meer info: www.heemkringberchem.be | klik op Open Monumentendag.

DAG

**ZONDAG
9 SEPTEMBER 2018**

WWW.OPENMONUMENTENDAG.BE

HEEMKUNDIG ZOLDERMUSEUM “SCHALIËNHOEVE”

ROOIPLEIN 6 • 2600 BERCHEM (PARK WEST)
10:00 TOT 17:30 UUR • GRATIS TOEGANG

Info: 03 292 51 15 | museum@heemkringberchem.be
www.heemkringberchem.be | [f/heemkringberchem](https://www.facebook.com/heemkringberchem)

Het zoldermuseum is NIET toegankelijk voor rolstoelgebruikers en minder toegankelijk voor mindervaliden. Er is jammer genoeg geen lift aanwezig in het gebouw.

Heemkring Berchem vzw
V.U.: Heemkring Berchem vzw | Auwersstraat 34 - 2600 Berchem

in samenwerking met

Vlaanderen

Agentschap Onroerend Erfgoed

één

DeMorgen

prik&tik

volg ons op #omd2018

KOWALCZYK

sanitair - verwarming - elektriciteit

tel/fax +32 3 281.16.73
+32 476 686 817

Koffiebranderij- thee
confiserie - delikatessen
doopsuiker

Helios
DE LUCA

Statiestraat 13
2600 Berchem
03/239.24.54

www.heliosberchem.be